

Posudek oponenta disertační práce Michaely Žákové
“Tereziánský ústav šlechtičen na Pražském hradě”
předkládané v roce 2019 na Ústavu světových dějin

Vedoucí práce: prof. Jan Županič

I. Stručná charakteristika práce

Jedná se o dobře zvolené téma, které doposud nenašlo svého poctivého badatele. Prozatím je možno k tématu nalézt jen jednu nepublikovanou bakalářskou práci. Předložená disertace se vyznačuje jasnou koncepcí, pečlivým zpracováním originálního archivního materiálu a výbornou jazykovou úrovní.

II. Stručné celkové zhodnocení práce

Práce snese nejvyšší měřítko kvality a je publikovatelná v předkládané podobě. Přináší velmi zajímavé informace, které jsou citlivě a věcně správně zařazeny do kontextu dějin Prahy, Čech a habsburské monarchie. Autorka disertace je ve svých závěrech naprosto přesvědčivá. Práci proto doporučuji vřele k obhajobě.

III. Zhodnocení práce a jejích jednotlivých aspektů

Základem práce je rekonstrukce jednoho způsobu zachování sociální role elit pomocí cíleně zakládaných nadací pro „chudé“ šlechtičny (v mužské světě mohl tuto „záchrannou“ roli plnit například fideikomis či služba v armádě, u dvora, katolické církvi). K naplnění tohoto cíle bylo zvoleno vhodné analytické instrumentarium v podobě odhalování mentálních vzorců chování, analýzy nejrůznějších patronátů (školní, farní apod.), ekonomického zázemí zkoumaného nadání a také konkrétní funkce právních institutů. Za dobovou právní terminologií se právě skrývá institucionální a mentální zázemí vyšší společnosti (Ahnenprobe, documenta probatoria, renunciace, svatební akta, sedisvakance, sistování). Odhalení jeho funkce a jeho materiálního podkladu je jádrem předložené disertace.

1. Struktura argumentace.

Text je naprosto srozumitelný. Práce je přehledně členěna a její promyšlené členění směřuje k vytčenému cíli. Právě dobře zvolená struktura díla, se stala předpokladem k naplnění zvoleného cíle. Odkazy pod čarou jsou zcela funkční a přinášejí obrovské množství informací, které by jinak zatěžovaly hlavní linku narace.

2. Formální úroveň práce

Formální úroveň práce je vysoká, neboť se zde nenacházejí žádné gramatické či syntaktické přestupky. Bibliografické odkazy jsou bohaté a přesně zaznamenány. Práce je strukturálně přehledná.

3. Práce s prameny či s jiným písemným materiálem

Práce s prameny je velmi intenzivní a je po formální i věcné stránce výborně zvládnutá, neboť se jedná povětšinou o archivní prameny ručně psané v německém jazyce, které se nacházejí povětšinou v Národním archivu ČR a v Rakouském státním archivu, respektive jeho Správním archivu). K tomu, aby tyto dokumenty byly přečteny, přepsány a především, aby jim bylo porozuměno, je nutno disponovat nadstandardní paleografickou, jazykovou a kontextuální výbavou. K jejich interpretaci je pak nutno prokázat všestrannou znalost fungování stavovský uspořádané společnosti, zvláště pak jejího právního rámce a dobových usů a rituálů. Toto vše autorka disertace zvládla zcela bezpečně a i s velkým nadhledem, takže výsledné dílo je faktograficky a terminologicky naprosto přesné. Už jenom udržet řád v textu, který zabírá období dvou set let a pojednává o dvou stovkách osob (abatyše, děkanky, asistentky a kapitulárky), jež je třeba nejdříve prosopograficky zpracovat, zasluhuje velký obdiv. Archivní materiál nebyl tak zpracován jenom prvoplánově, ale ve výsledném textu se objevuje na patřičných místech a vždy s ohledem ke kontextu dobového dění.

4. Vlastní přínos

Vlastní přínos díla spočívá nejen v utřídění materiálu a v jeho vynikající interpretaci, ale především ve výsledném syntetickém tvaru, který osvětluje kromě dějin tereziánské nadace jak ty „malé“ (raabizace, šlechtická filantropie, zánik nadací), tak i ty „velké“ dějinné zvraty (nástup konzervativní restaurace po smrti císaře Josefa II., zánik stavovství, rozpad monarchie, likvidace šlechtických privilegií a titulů). Jistě nikoliv vedlejším zjištěním, které z práce vyplývá, je zde doložené tvrzení, že na každé velké společenské reformě bývalá elitní složka společnosti ve středoevropském prostředí vždy výrazně prodělala. V neposlední řadě je třeba vyzdvihnout snahu autorky této disertace komparovat zjištěné výsledky bádání s jinými podobnými institucemi v Praze a v habsburské monarchii.

IV. Dotazy k obhajobě

Autorka disertace zvládla velmi dobře historickou právní terminologii a dnes již zaniklé názvy jednotlivých zemských, respektive stavovských institucí a úřadů. Vždyť jde o dávno „zaniklý svět hodnot a vztahů“, kterému je nejprve třeba porozumět a interpretovat. Domnívám se, že v jednom jediném případě, a to v titulu nejvyššího pražského purkrabího, používá i jiné, nezvyklé variety tohoto titulu (nejvyšší pražský purkrabí, nejvyšší zemský purkrabí, český purkrabí). Zajímalo by mne, jaký pro užití těchto variet měla důvod?

V. Závěr

Předložená disertační práce splňuje požadavky kladené na disertační práci, a proto ji doporučuji k obhajobě a předběžně klasifikuji výkon autorky práce: prospěla.